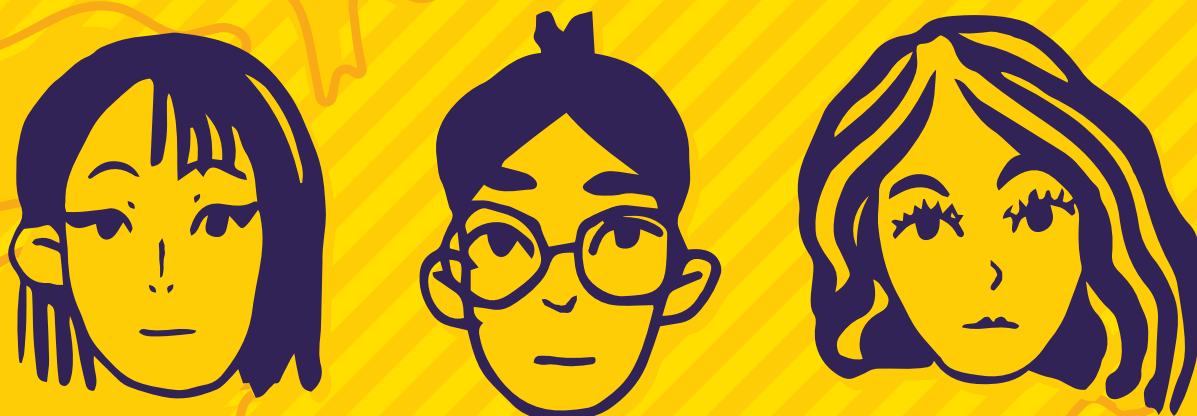

AUTONOMIA.

FUNDACJA

Anna Marta Marjankowska

PRZEMOC WOBEC KOBIEŃ* W ISLANDII
PERSPEKTYWY IMIGRANTEK I KOBIEŃ
Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI, AKTUALNE
BADANIA I STRATEGIE PRZECIWDZIAŁANIA

Autorka: Anna Marta Marjankowska
samstada@protonmail.com
Slagtog Femínísk Sjálfsvörn slagtog.org
Reykjavík, lipiec 2023

Ekspertyza przygotowana w ramach projektu "Silne, odważne i solidarne dziewczyny się bronią".
Realizatorka projektu: Fundacja Autonomia, Kraków, Polska
Organizacja partnerska: Slagtog Femínísk Sjálfsvörn, Islandia
Tłumaczenie z języka angielskiego: Jana Zaluckaja

Projekt realizowany z dotacji programu Aktywni Obywatele – Fundusz Krajowy finansowanego przez Islandię, Liechtenstein i Norwegię w ramach Funduszy EOG.

Iceland
Liechtenstein
Norway **Active
citizens fund**

AUTONOMIA.
FUNDACJA

Niniejszy artykuł jest rezultatem i integralną częścią projektu "Silne, odważne i solidarne Dziewczyny* się bronią!"¹ finansowanego z Programu Aktywni Obywatele Fundusz Krajowy w ramach Funduszy EOG (2020-2023). Projekt powstał we współpracy między Slagtog Femínísk Sjálfsvörn (Reykjavík, Islandia) i Fundacją Autonomia (Kraków, Polska).

SLAGTOG jest organizacją feministyczną kierowaną przez osoby queerowe i kobiety, działającą w obszarze pierwotnej prewencji przemocy ze względu na płeć. Pięć trenerek z Islandii w latach 2020-2022 przeszło szkolenie trenerskie (Training of Trainers) prowadzone przez Garance ISBL (Bruksela, Belgia), organizację z 30-letnim doświadczeniem w projektowaniu programów, warsztatów i kampanii w zakresie zapobiegania przemocy ze względu na płeć. Program szkoleniowy został sfinansowany z grantu ERASMUS+.

Trenerki zaangażowane w SLAGTOG dysponują zróżnicowaną wiedzą i doświadczeniem, pochodzą z różnych kultur i krajów: Islandii, Afganistanu, Polski, Hiszpanii, wywodzą się ze środowisk migranckich i uchodźczych, pracują w sektorze opieki, usług i na stanowiskach biurowych. Trenerki samoobrony feministycznej łączą swoje indywidualne perspektywy i wiedzę w grupie oraz uczą się od uczestniczek podczas każdego szkolenia, aby dostosować materiał z warsztatów do konkretnych grup i ich potrzeb. W ramach współpracy między Slagtog Femínisk Sjálfsvörn a Fundacją Autonomia osiągnięto następujące praktyczne rezultaty:

W Islandii

dwie grupy polskojęzycznych kobiet w Reykjavíku przeszły 14-godzinne weekendowe szkolenie z metody feministycznej samoobrony WenDo;
zorganizowano seminarium związane z kampanią "Nie znaczy nie" z Tabú, lokalną organizacją prowadzoną przez Kobiety z Niepełnosprawnościami;
odbyła się dyskusja na temat "wzmocnienia pozycji dziewcząt w praktyce" z lokalnymi nauczycielkami i edukatorkami.

W Polsce

Fundacja Autonomia zorganizowała Akademię Treningu WenDo dla 24 nowych trenerek WenDo z Polski, Czech, Ukrainy i Białorusi (220 godzin szkoleniowych z zakresu następujących specjalizacji: praca z dziewczętami, nastolatkami, młodymi kobietami i Osobami z Niepełnosprawnościami);
zorganizowano kampanię "16 Dni Przeciw Przemocy ze względu na Płeć";
około 100 osób wzięło udział w wydarzeniach popularyzujących feministyczną samoobronę;
trenerki z różnym doświadczeniem w zwalczaniu przemocy ze względu na płeć miały okazję ocenić swoje techniki i metody pedagogiczne; wymieniły się know-how związanym z pracą z różnymi społecznościami, osobami socjalizowanymi do roli dziewcząt i kobiet oraz osobami transpłciowymi w różnych kontekstach krajowych.

Współpraca z trenerkami z Fundacji Autonomia, które mają wieloletnie doświadczenie w feministycznej samoobronie, była bardzo cennym doświadczeniem dla lokalnych trenerek działających w Slagtog. Obecnie w Islandii jest pięć trenerek wykształconych w zakresie feministycznej samoobrony, które potrzebują dalszych regularnych szkoleń w obszarze zapobiegania przemocy.

Trenerki ze Slagtog miały okazję obserwować i ocenić metody szkoleniowe, rolę trenerki i sposoby wyjaśniania ćwiczeń wykorzystywanych w systemie WenDo. W warsztatach z samoobrony feministycznej istotną są: praca oddechem, praca głosem, ruch; nawiązywanie więzi z osobami uczestniczącymi, moderowanie dyskusji, zachowywanie środków bezpieczeństwa i zapewnianie komfortu psychicznego osobom biorącym udział w warsztatach.

Międzynarodowa wymiana wiedzy z innymi trenerkami jest utrudniona ze względu na geograficzne oddalenie Islandii. Z tego powodu każda okazja do współpracy, zwłaszcza obejmująca obserwację innych trenerek podczas pracy, jest niezwykle cenna. Trenerki z Islandii odnotowały znaczącą zmianę w poczuciu komfortu osób uczestniczących, gdy zapewniono im warunki do swobodnego wyrażania się w ich ojczystym języku: osoby uczestniczące wykazywały większą pewność siebie podczas mówienia

o niewygodnych sytuacjach, otwierały się na szczerą praktykę. Polskojęzyczna trenerka w Słagtog poinformowała, że zauważyła długoterminowe efekty u uczestniczek warsztatów WenDo: po warsztatach uczestniczące w nich kobiety były skłonne do przyjmowania roli rzeczniczek własnej sprawy (self-advocacy): mówienia w swoim imieniu i wspierania innych, interweniowania podczas dyskusji internetowych np. poprzez sprawną dekonstrukcję komunikatów obwiniających ofiary.

Doświadczenie zdobyte w trakcie trwania tego projektu wskazuje, że organizowanie szkoleń z feministycznej samoobrony jest skuteczną formą zapobiegania przemocy ze względu na płeć i potencjalnym zapalnikiem zmian społecznych na poziomie lokalnym.

TERMINY UŻYTE W ARTYKULE

Czym jest feministyczna samoobrona (ang. Feminist Self-Defense, FSD)?

W szerokim znaczeniu feministyczna samoobrona to „wszystko, co czyni życie kobiet bezpieczniejszym”². System FSD koncentruje się na tym, jak położyć kres przemocy ze względu na płeć tak wcześnie, jak to możliwe. Zdecydowanej większości przypadków przemocy można zapobiec, stosując strategie werbalne. FSD to kompleksowe i holistyczne podejście do zapobiegania przemocy oparte na koncepcji prawa do integralności. Łączy w sobie: **wiedzę** (na temat nierówności płci jako źródła przemocy, kontekstów, rozpowszechnienia i dynamiki przemocy ze względu na płeć, technik samoobrony i ich skuteczności, praw człowieka i prawa do legalnej samoobrony oraz usług wsparcia dla ofiar; mitów wokół przemocy ze względu na płeć); **samoobronę werbalną** (połączenie z ciałem, świadomość fizyczna, świadomość języka ciała jako narzędzia spójnej komunikacji, zrozumienie i testowanie werbalnych narzędzi do wyznaczania granic, skupienie się na własnych potrzebach i pragnieniach, a nie na potrzebach sprawcy); **samoobronę fizyczną** (praktyczne, proste, uniwersalne i dostępne techniki, gotowe do zastosowania, gdy samoobrona werbalna nie wystarcza); **trening mentalny** (praca nad pozytywnym obrazem siebie „jestem warta obrony”; uczestniczka postrzega siebie jako obrończynię, która reaguje w odpowiednim czasie, stosując skuteczne strategie, które pozwalają jej zakończyć niechcianą sytuację; dekonstrukcja społecznej reprezentacji kobiet jako biernych, słabych, sparaliżowanych strachem oraz identyfikacja „wyuczonych bezradności”³).

Czym jest przemoc ze względu na płeć (ang. Gender Based Violence, GBV)?

Przemoc ze względu na płeć to przemoc skierowana przeciwko osobie ze względu na jej płeć lub przemoc, która w nieproporcjonalny sposób dotyka osoby określonej płci⁴. Kategorie przemocy ze względu na płeć obejmują: przemoc fizyczną, seksualną, finansową/ekonomiczną, psychiczną, emocjonalną, prześladowanie/cyberstalking i handel ludźmi.

Przemoc wobec kobiet jest rozumiana jako naruszenie praw człowieka i forma dyskryminacji kobiet i oznacza każdy akt przemocy ze względu na płeć, który prowadzi lub może prowadzić do szkody:

- fizycznej,
- seksualnej,
- psychologicznej,
- ekonomicznej,
- lub cierpienia kobiet.

GBV może obejmować przemoc wobec kobiet, przemoc domową wobec kobiet, mężczyzn lub dzieci pozostający we wspólnym gospodarstwie domowym. Chociaż kobiety i dziewczęta są bezpośrednimi ofiarami GBV, wywołuje ona również poważne szkody dla rodzin i społeczności⁵.

KONTEKST ISLANDZKI

Z daleka widok jest piękny

Według Global Peace Index 2023⁶, Islandia pozostaje (od 2008 r. w tej klasyfikacji) najspokojniejszym krajem na świecie. Globalny Indeks Pokoju (ang. Global Peace Index, GPI) klasyfikuje kraje według 23 wskaźników jakościowych i ilościowych w domenach poziomu bezpieczeństwa społecznego, zakresu trwających konfliktów wewnętrznych i międzynarodowych oraz stopnia militaryzacji.

W ostatnich latach Islandia znalazła się na szczycie Global Gender Gap Indexi⁷ Światowego Forum Ekonomicznego, gdzie głównymi wskaźnikami są wysoki udział kobiet w polityce, wysoki odsetek kobiet z wyższym wykształceniem i równy dostęp do opieki zdrowotnej.

Oficjalne źródła przywoływane przez rząd Islandii⁸ podkreślają poprawę w kierunku równości płci w kraju w ostatnich dziesięcioleciach, tj. wzrost liczby kobiet uczestniczących w polityce, nowe ustawodawstwo zapewniające bardziej równe społeczeństwo (ustawodawstwo mające na celu zwiększenie liczby kobiet na stanowiskach kierowniczych oraz zwalczanie przemocy ze względu na płeć i molestowania seksualnego), fakt, że Islandia ma jeden z najwyższych wskaźników aktywności zawodowej kobiet w Europie. Różnica w wynagrodzeniach kobiet i mężczyzn w tym kraju zmniejszyła się w ostatnich latach, jednak segregacja płciowa na rynku pracy pozostaje trwała, tj. różnice w wyborach edukacyjnych i zawodowych różnią się znacznie między kobietami i mężczyznami.

Obowiązujący akt prawny dotyczący równości płci⁹:

- Act on Equal Status and Equal Rights Irrespective of Gender, No. 150/2020 (Ustawa o równym statusie i równych prawach kobiet i mężczyzn, nr 150/2020)
- Act on the Administration of Matters Concerning Equality, No. 151/2020 (Ustawa o postępowaniu w sprawach dotyczących równości, nr 151/2020)

Więcej przepisów prawnych w temacie równouprawnienia:

- Act on Gender Autonomy, No. 80/2019 (Ustawa o niezależności płci, nr 80/2019)
- Act on Equal Treatment irrespective of Race and Ethnic Origin, No. 85/2018 (Amended with Act amending the Act on Equal Treatment Irrespective of Race and Ethnic Origin, No. 85/2018 (adding more discrimination factors) (Ustawa o równym traktowaniu bez względu na rasę i pochodzenie etniczne, nr 85/2018 (Ustawa o zmianie ustawy o równym traktowaniu bez względu na rasę i pochodzenie etniczne, nr 85/2018 (rozprzestrzenianie elementów dyskryminacyjnych))
- Act on Equal Treatment on the Labour Market, No. 86/2018 (Ustawa o równym traktowaniu na rynku pracy, nr 86/2018)

Rozporządzenie wspierające ofiary nękania, molestowania i przemocy w miejscu pracy (przypis autorki):

- Regulation on actions against bullying, sexual harassment, gender-based harassment and violence in the workplace, No. 1009/2015 (Rozporządzenie w sprawie środków zapobiegania wiktyimizacji, molestowaniu seksualnemu, prześladowaniu ze względu na płeć i przemocy w miejscu pracy, nr 1009/2015)

BLIŻSZE SPOJRZENIE

Dane statystyczne dotyczące przemocy zgłaszanej w Islandii

Statystyki Islandzkiej policji dotyczące otrzymanych zgłoszeń:

<https://www.logreglan.is/utgafa/stadfestar-tolur/kynbundid-ofbeldi/>

„30 sierpnia 2023 13:31 (...) Na stronie internetowej policji opublikowano nowy raport Krajowego Komisarza Policji dotyczący przemocy seksualnej. W raporcie można znaleźć informacje o zgłoszeniach na policję dotyczących przestępstw seksualnych w pierwszych sześciu miesiącach roku. W pierwszych sześciu miesiącach 2023 r. policja zarejestrowała zgłoszenia 79 gwałtów, co odpowiada 36% spadkowi w porównaniu z rokiem ubiegłym. W porównaniu z tym samym okresem w ciągu ostatnich trzech lat liczba zarejestrowanych gwałtów spadła o 20%. Policja rejestruje średnio 13 gwałtów miesięcznie. Wzrost liczby zgłoszeń dotyczących seksualnej komunikacji cyfrowej. Policja odnotowała w tym okresie łącznie 259 zgłoszeń przestępstw na tle seksualnym, co odpowiada 16% spadkowi w porównaniu z poprzednimi trzema latami. Główną zmianą jest spadek liczby zgłoszonych gwałtów, ale liczba zgłoszeń przestępstw seksualnych wobec dzieci jest podobna do tego samego okresu w ubiegłym roku, ale o 4% wyższa w porównaniu ze średnią z ostatnich trzech lat. Zgłoszenia dotyczące cyfrowych przestępstw seksualnych (molestowanie seksualne, naruszenie prywatności seksualnej i wykorzystywanie dzieci) były mniejsze niż w tym samym okresie ubiegłego roku, ale wzrosły o 5% w porównaniu ze średnią z poprzednich trzech lat. Średni wiek ofiar wynosi 23 lata, a 44% z nich ma mniej niż 18 lat. Około 87% ofiar to kobiety. Średni wiek podejrzanych to 34 lata, a 96% z nich to mężczyźni, przy czym 67% było w wieku 18-45 lat. (...) Krajowy Komisarz Policji publikuje kwartalne informacje statystyczne dotyczące przemocy ze względu na płeć, przestępstw seksualnych i przemocy domowej. Informacje są dostępne na stronie Przemoc ze względu na płeć | Policja (logreglan.is)”

Czy prawo rzeczywiście chroni grupy wrażliwe?

- Kobiety obcego pochodzenia
- Kobiety z Niepełnosprawnościami

Problem: uprzedzenia wobec kobiet obcego pochodzenia

W ostatnich latach coraz więcej prac badawczych w Islandii odnosi się do narracji osób publikowanych w mediach społecznościowych (świadczenia opublikowane na Facebooku podczas #metoo w 2018 r.) oraz historii udostępnianych publicznie podczas dedykowanych problemowi debat i konferencji.

Jón Ingvar Kjaran i Brynja E. Halldórsdóttir przeanalizowali 10 narracji kobiet, które opublikowały swoje historie w Internecie podczas powstania islandzkiego ruchu #metoo. Badacze analizują narracje z wykorzystaniem teorii krytycznej: „Poprzez swoje narracje kobiety dzieliły się przypadkami wykluczenia, które wskazują, że dostęp do islandzkich społeczności gospodarczych, społecznych i kulturowych może być często dość ograniczony. Kobiety wskazują, że granice społeczno-kulturowe są aktywnie utrzymywane poprzez wyciszenie i tłumienie świadectw. Różne historie ilustrują praktyki dyskryminacji ekonomicznej, społecznej, płciowej, etnicznej i rasowej w islandzkich instytucjach. Doświadczenia kobiet ujawniają to, co można nazwać przemocą epistemiczną, stosowaną poprzez hegemoniczne użycie języka islandzkiego, tłumienie świadectw i uciszanie. W tej części omówiliśmy te aspekty z perspektywy (błędnego) uznania”¹⁰.

Inne badaczki koncentrują się na kwestiach systemowych. Flora Tietgen, Randi W. Stebbins i Sue Gollifer w swojej odpowiedzi na islandzką ustawę o cudzoziemcach nr 80/2016 piszą: „Kiedy znajomość

praw nie wystarcza - w obliczu przemocy prawnej i instytucjonalnej: Uczenie się na podstawie opisów rzeczywistości imigrantek”¹¹. Ich artykuł omawia wpływ islandzkiej ustawy o cudzoziemcach nr 80/2016 na imigrantki, podkreślając, że przemoc prawna i instytucjonalna dotyka je nieproporcjonalnie częściej. Według autorek, proponowane zmiany w ustawie jeszcze bardziej ograniczają swobody imigrantów, w tym dostęp do reprezentacji prawnej i prywatności informacji medycznej. Artykuł podkreśla nierówne traktowanie imigrantek na mocy ustawy i argumentuje, że samo prawo utrwała przemoc wobec tej grupy. Kluczowe punkty i argumenty przeciwko zmianom w ustawie przedstawione w artykule obejmują:

- 1. Przemoc prawna i jej wpływ na imigrantki:** Proponowane poprawki do ustawy o cudzoziemcach w Islandii zostały opisane jako przykład przemocy prawnej. Poprawki te mogą pozwolić na użycie siły policyjnej i przymusu testów medycznych wobec imigrantów, którzy odmawiają poddania się procedurom. Imigrantki są szczególnie narażone na przemoc ze strony partnera (ang. intimate partner violence, IPV), a obecne ramy prawne pogarszają ich sytuację.
- 2. Dyskryminujący wpływ na imigrantki:** Artykuł krytykuje twierdzenie Ministra Sprawiedliwości, że zmiany nie będą miały nieproporcjonalnego wpływu na osoby różnej płci. Artykuł stwierdza, że proponowane poprawki w rzeczywistości wpłynęłyby na imigrantki inaczej niż na mężczyzn, o czym świadczą doświadczenia udostępnione podczas ruchu #metoo w roku 2018.
- 3. Hierarchia praw w oparciu o obywatelstwo:** Ustawa o cudzoziemcach ustanawia hierarchiczny system praw migracyjnych oparty na narodowości, uprzywilejowując obywateli niektórych krajów w stosunku do innych. Tworzy to społeczeństwo, w którym prawa są określane na podstawie miejsca urodzenia, dając pewnym grupom władzę nad innymi.
- 4. Nadużywanie prawa przez grupy dominujące:** Imigrantki, których prawa są powiązane z islandzkimi obywatelami lub podmiotami, są narażone na przemoc i manipulację ze strony grup dominujących. Prawo jest wykorzystywane do usprawiedliwiania i popełniania przemocy wobec imigrantów, o czym świadczą przykłady, w których partnerzy i pracodawcy wykorzystują przepisy migracyjne do kontrolowania i wykorzystywania imigrantek.
- 5. Nieodpowiednia reakcja i odpowiedzialność:** Artykuł krytykuje pogląd, że imigrantki powinny „lepiej znać swoje prawa”, ocenia to jako nieadekwatną odpowiedź na zgłaszane przez nie problemy. Powtarzana fraza, by imigrantki były lepiej poinformowane, przerzuca odpowiedzialność za przeciwdziałanie przemocy, której doświadczają, na ofiary, zwalniając społeczeństwo i państwo z obowiązku ich ochrony.
- 6. Organizacje świadczące usługi i brak wiedzy:** Wywiady z organizacjami świadczącymi usługi dla kobiet, które doświadczyły przemocy wskazały wyzwania związane z pomocą imigrantkom: barierę językową, różnice kulturowe i brak wiedzy na temat przysługujących im praw. Usługodawcy podkreślają potrzebę edukacji i świadomości wśród imigrantek, ale także wskazują na ograniczenia wynikające z apatii instytucjonalnej i niedofinansowania.
- 7. Edukacja o prawach człowieka (Human Rights Education, HRE) jako dostępne rozwiązanie:** Artykuł sugeruje, że edukacja w zakresie praw człowieka (HRE) może być skutecznym sposobem na rozwiązanie problemu instytucjonalnej i prawnej przemocy wobec imigrantek. HRE koncentruje się na wywieraniu wpływu na postawy i działania decydentów i osób zatrudnionych w instytucjach pracujących z mniejszościami, w celu poszanowania i promowania standardów praw człowieka. Artykuł podkreśla, że HRE powinna być dostosowana do konkretnych realiów, z jakimi borykają się imigrantki, w tym ograniczeń prawnych i instytucjonalnych.

8. Kontekstualna wiedza i odpowiedzialność: Autorki podkreślają, że zrozumienie rzeczywistości, w której żyją imigrantki, ma kluczowe znaczenie dla skutecznego zaspokajania ich potrzeb i praw. Sama znajomość swoich praw jest niewystarczająca; równie ważne jest zrozumienie barier systemowych, które podważają te prawa. Odpowiedzialność za ochronę przed przemocą i zapobieganie jej powinna wykraczać poza same imigrantki i obejmować islandzkie społeczeństwo i instytucje.

Więcej danych na temat przemocy w miejscu pracy (Employment Based Violence, EBV) i przemocy ze strony partnera (IPV) w Islandii pochodzących z badań IWEV, w które zaangażowane są autorki analizowanych artykułów, zostanie wkrótce opublikowanych. Dodatkowe informacje można znaleźć na stronie głównej projektu badawczego: <https://iwev.hi.is/>

Niewystarczająca ochrona systemowa jest ostatecznym argumentem dla organizacji takich jak Slagtog, działających w dziedzinie zapobiegania przemocy ze względu na płeć, aby kontynuować swoją pracę mającą na celu wzmocnienie pozycji kobiet i dziewcząt oraz zwiększenie ich zdolności do mówienia za siebie.

Inną ważną organizacją nagłaśniającą historie kobiet obcego pochodzenia na Islandii jest Hennar Rödd/ Her Voice. Organizacja została założona przez Chanel Björk Sturludóttir i Elínborg Kolbeinsdóttir, które zainicjowały organizację corocznej konferencji dającej kobietom obcego pochodzenia możliwość podzielenia się swoimi historiami na temat kluczowych kwestii, takich jak zdrowie kobiet, dostęp do informacji, trudności językowe, integracja, miejsce kobiet w sztuce, widoczność i słyszalność na platformie publicznej¹².

Kobiety z Niepełnosprawnościami

Światowy raport o niepełnosprawności¹³ pokazuje, że jedna na pięć kobiet na świecie żyje z niepełnosprawnością. Kobiety z różnym stopniem sprawności fizycznej, psychospołecznej, intelektualnej i sensorycznej, mogą, ale nie muszą, borykać się ograniczeniami w codziennym funkcjonowaniu. Ponadto zróżnicowana grupa kobiet z niepełnosprawnościami obejmuje osoby posiadające różnorodne i krzyżujące się tożsamości we wszystkich kontekstach, takich jak pochodzenie etniczne, religijne i rasowe; ich status jako uchodźczyń, migrantek, kobiet ubiegających się o azyl i przesiedlonych wewnątrz; tożsamość LGBTIQ+; wiek; stan cywilny; oraz życie z HIV lub bycie nim dotkniętą.

W 2014 roku Uniwersytet Islandzki wraz z uniwersytetami z Austrii, Niemiec i Wielkiej Brytanii przeprowadził badania w ramach europejskiego programu Daphne II¹⁴. Wyniki badań wskazują, że przemoc wobec kobiet z niepełnosprawnościami jest powszechnym problemem w tych krajach. Kobiety, które wzięły udział w badaniu, doświadczyły wielu rodzajów przemocy, takich jak przemoc seksualna, psychiczna, przemoc przychodziła również ze strony pracowników sektora medycznego i sektora opieki. Przemoc była często ukrywana, zgłoszenia wyciszane, a kobiety rzadko otrzymywały wsparcie w radzeniu sobie z jej konsekwencjami. Rozmówczynie uważały, że ludzie zazwyczaj nie zdają sobie sprawy z tego, jak powszechna i poważna jest przemoc wobec kobiet z niepełnosprawnościami. Tylko kilka kobiet otrzymało pomoc w złożeniu skargi lub wsparcie w prowadzeniu sprawy. Według badań, kobiety z niepełnosprawnościami zgłaszające przypadki przemocy często nie są traktowane poważnie. Dorosłe osoby z niepełnosprawnościami są zazwyczaj traktowane tak, jakby były małymi dziećmi (brak wiarygodności, brak sprawczości).

Wszystkie kobiety, które wzięły udział w badaniu, w pewnym momencie swojego życia doświadczyły stygmatyzacji. Wiele z nich padło również ofiarami nadużyć i miało poczucie, że nie zostały wysłuchane, usłyszane. Niektóre zostały zmuszone do działania wbrew swojej woli. Osoby pełnosprawne miały tendencję do zakładania, że wiedzą lepiej, co jest najlepsze dla osób z niepełnosprawnościami i rościły sobie prawo do podejmowania decyzji w ich imieniu. Badanie wskazuje również, że przemoc wobec

kobiet z niepełnosprawnościami jest ściśle związana z ich niskim statusem społecznym i zależnością od innych. Kobiety z niepełnosprawnościami często znajdują się w sytuacjach charakteryzujących się nierównowagą sił, co jeszcze bardziej utrudnia im zgłaszanie przemocy lub szukanie pomocy, ponieważ sprawcą może być osoba, na której muszą polegać. Przeciwdziałanie przemocy wymaga wzmocnienia pozycji kobiet z niepełnosprawnościami w społeczeństwie i promowania ich upodmiotowienia.

Najaktywniejszą organizacją w Islandii zorientowaną na zapobieganie przemocy wobec kobiet z niepełnosprawnościami jest Tabú. Ta feministyczna organizacja prowadzona przez kobiety z niepełnosprawnościami koncentruje się na tworzeniu platformy dla publicznych oświadczeń, dyskusji, kampanii edukacyjnych i warsztatów¹⁵.

Rośnie również liczba badań na ten temat w Islandii. Ostatnio opublikowany artykuł badawczy „Wstyd przyjemności w życiu osób z niepełnosprawnościami; wpływ mikroagresji na tożsamość płciową i ekspresję seksualności” (Unaðsskömm í lífi fatlaðs fólks; Áhrif öráreitni á kynjasjálfsmynd og tjáningu kynverundar) (Guðrúnar Ágústsdóttir et. Al., DATA) jest kontynuacją wcześniejszego badania dotyczącego wpływu mikroagresji i ableizmu na młode osoby z niepełnosprawnościami¹⁶.

Islandzki rynek pracy

Niedawny raport „Niewidzialni Ludzie – Historie Zagranicznych Pracowników na Islandii”¹⁷ systematyzuje warunki, z jakimi borykają się pracownicy migracyjni przeprowadzający się do Islandii i analizuje ich trudną sytuację. Błędne informacje dotyczące prawa i umów, pracodawcy nieprzestrzegający ogólnych umów ze związkami zawodowymi, kradzieże wynagrodzeń, niejasne procedury zgłaszania złego traktowania, brak sieci wsparcia wśród pracowników, krótkie okresy zatrudnienia na nisko płatnych stanowiskach, nieprzewidywalne zachowanie menedżerów, brak procedur zapobiegających zastraszaniu w miejscu pracy - to tylko niektóre ze zjawisk opisanych w raporcie.

Sytuacja Polaków na Islandii

Migranci stanowią około 16% populacji Islandii. Polska mniejszość narodowa w Islandii przekroczyła 20 tysięcy osób (20927 osób według danych z 2022 r.¹⁸), co czyni ją największą grupą mniejszościową w kraju - około 40% całej populacji imigrantów. Dyskurs publiczny dotyczący osób polskiego pochodzenia w Islandii jest zdominowany przez kwestie związane z pracą (często w kontekście pracowników niezbędnych) oraz kwestie związane z asymilacją¹⁹, w szczególności: nauką języka i tzw. „innością” (Polacy są przedstawiani jako grupa zamknięta, korzystająca z innych kanałów informacyjnych niż większość populacji). Niedawne badanie oparte na próbie 230 Polaków mieszkających w Islandii zidentyfikowało główne motywacje polskich imigrantów do opuszczenia kraju ojczystego: ekonomiczne, poszukiwanie nowej pracy, bezpieczne zatrudnienie w lepszej gospodarce i więcej możliwości. „Wyniki wskazują, że pieniądze i dobre warunki życia są głównymi czynnikami motywującymi do przyjazdu do Islandii”²⁰.

Zbyt optymistyczne oczekiwania dotyczące warunków życia i pracy w Islandii często sprawiają, że migranci nie zdają sobie sprawy z możliwych zagrożeń, w tym bycia wpłątany w niezabezpieczone stosunki pracy - szczególnie niebezpieczne w przypadku miejsc pracy zlokalizowanych w odległych obszarach poza stolicą. Intensyfikuje to rozczarowanie w obliczu dyskryminacji, dezinformacji i niesprawiedliwości.

Kilka badań dotyczących sytuacji Polaków w Islandii koncentruje się na fakcie, że ta mniejszość zdaje się mieć ograniczony dostęp do informacji dotyczących głównych kwestii publicznych w kraju, jak w tym artykule podkreślającym różnice między warunkami zatrudnienia islandzkich i polskich pracowników: „Główne ustalenia są takie, że istnieje rozbieżność w zakresie warunków zatrudnienia między polską a islandzką siłą roboczą w Islandii. Stopa bezrobocia w latach 2009-2019 była proporcjonalnie wyższa dla Polaków, a reperkusje oszczędności miały większy wpływ na bezpieczeństwo zatrudnienia Polaków niż Islandczyków. Polskojęzyczni członkowie Eflingu (związek zrzeszający pracowników podstawowych zawodów, przyp. autorki) pracują statystycznie więcej godzin tygodniowo i mają nieco niższe zarobki. Wykształcenie wyższe dla polskojęzycznych członków Eflingu jest mniej opłacalne pod względem zarobków niż dla islandzkojęzycznych członków z wyższym wykształceniem. Polskojęzyczni mieszkańcy Eflin-

gu statystycznie częściej mieszkają w wynajmowanych lokalach, natomiast islandzkojęzyczni członkowie Eflingu częściej są właścicielami swoich domów niż je wynajmują. Zarejestrowane naruszenia przepisów dotyczących porozumień w sprawie wynagrodzeń i warunków zatrudnienia są również proporcjonalnie częstsze w przypadku zagranicznych pracowników niż Islandczyków. Polacy na islandzkim rynku pracy doświadczają większej podatności na zagrożenia i niepewność niż Islandczycy na podobnych stanowiskach.”²¹

Koncentracja na narracjach sprawców

Katrín Ólafsdóttir i Annadís G. Rúdólfsdóttir badały narracje mężczyzn, którzy zostali zidentyfikowani jako sprawcy przemocy w związkach intymnych. Analiza pokazuje, w jaki sposób heteronormatywne dyskursy na temat męskości wpływają na rozumienie przemocy przez uczestników badania, którzy sami byli jej sprawcami²². Inne badanie (Ólafsdóttir & Hearn, 2023) analizuje przemoc ze strony partnera z perspektywy feministycznej, analizując narracje sprawców i ofiar, podkreślając rolę praktyk afektywno-dyskursywnych w kształtowaniu ich doświadczeń, wraz ze zmieniającym się rozumieniem w czasie i wpływem wstydu jako mechanizmu podtrzymywania heteronormatywnych praktyk²³.

FSD JEST ODPOWIEDZIĄ

FSD jest odpowiedzią na nieświadome, nienazwane i nieokreślone uprzedzenia instytucjonalne wobec kobiet obcego pochodzenia, ponieważ nie tylko wzmacnia pozycję kobiet, aby broniły swoich praw, ale także wyjaśnia, jak trudna jest „self-adwokatura”, występowanie w swoim imieniu. Wskazuje, że wstawianie się za sobą jest często nieuniknione. Wspiera ofiary GBV dając do zrozumienia, że nie powinny czuć się winne ani zawstydzone. Pomaga im przezwyciężyć poczucie izolacji, umniejszania, bycia niewysłuchanymi, nieuznawania ich emocji za ważne. Co więcej, daje ofiarom GBV poczucie, że nie są same i że dzielą swoje doświadczenie z innymi. Osoby uczestniczące w szkoleniach FSD (kobiety i osoby queerowe) uczą się od trenerek i od siebie nawzajem o różnych rodzajach przemocy. W rezultacie potrafią je nazwać, opisać, podać przykłady. Mogą przeciwżyć możliwe reakcje na rozpoznane zachowania przemocowe i przygotować się na przyszłe wyzwania, aby następnym razem wiedzieć, że mają wybór. Wtedy to one same decydują o wyborze strategii reagowania na określony rodzaj agresywnego zachowania wobec nich. Uczą się również przypominać sobie i szanować własne decyzje z przeszłości, które zostały przez nie podjęte przy użyciu najlepszej wiedzy i intuicji, jakie posiadały w danym momencie. Zamiast się wstydzić, uczą się doceniać fakt, że ich decyzje pomogły im przetrwać.

Organizacje zajmujące się zapobieganiem przemocy ze względu na płeć muszą szanować pochodzenie, doświadczenia i decyzje osób, którym oferują swoje usługi. W naszym zespole trenerskim uczymy się na podstawie naszych doświadczeń: jako osób obcego pochodzenia, migrantek, osób queerowych i trans. Ucząc się od siebie nawzajem, lepiej rozumiemy potrzeby innych osób, które znalazły się w traumatycznych sytuacjach lub są w trakcie wychodzenia z traumy. Uczymy się zwracać uwagę na sytuacje, które mogą być czynnikiem wyzwalającym. Jako trenerki omawiamy nie tylko fizyczne i psychiczne metody treningowe, ale także bezpieczeństwo osób uczestniczących w zajęciach, konkretne sytuacje, których mogą doświadczyć, możliwe bodźce mogące wywołać nieprzewidzianą, negatywną reakcję, rozwiązania nieoczekiwanych sytuacji, które mogą wystąpić w sali treningowej.

Skontaktuj się z nami, aby uzyskać więcej informacji: <https://slagtog.org/>, slagtog@slagtog.org.

PRZYDATNE ŹRÓDŁA INFORMACJI

<https://reykjavik.is/en/together-against-violence> (IS, ENG)

<https://www.112.is/ofbeldi> (IS, ENG, PL)

<https://reykjavik.is/en/assistance-for-victims-of-violence>

(lista wszystkich organizacji wspierających osoby doświadczające przemocy w Reykjavíku i poza obszarem stołecznym).

Osoby, które doświadczyły przemocy na Islandii, mogą skorzystać z usług poniższych organizacji:

Pogotowie dla ofiar przestępstw na tle seksualnym w Reykjavíku

- Oddział ratunkowy 543 2000
- Pomoc w nagłych przypadkach w ciągu dnia 543 2094
- Numer alarmowy 112 - <https://www.112.is/>
- Bjarkarhlíð – 553 3000 – www.bjarkarhlid.is
- Stígamót – 562 6868 – 800 6868 – www.stigamot.is
- Drekaslóð – 551 5511 – www.drekaslod.is
- Hjálparsími Rauða krossins – 1717 – www.raudikrossinn.is
- Kvennaathvarfið – 561 3720/561 1285 – www.kvennaathvarf.is
- Kvennaráðgjöfin – www.kvennaradgjofin.is
- Neyðarmóttaka þolenda kynferðisbrota á Akureyri – 463 0800
- Bjarmahlíð – Akureyri – 551 2520 – www.bjarmahlid.is
- Aflið – Akureyri – 461 5959 – www.aflidak.is

Lista z opisami usług dostępnych w Islandii:

<https://www.112.is/pl/srodki>

<https://www.112.is/en/resources>

<https://www.112.is/urraedi>

- ¹ <https://autonomia.org.pl/projekty/silne-odwazne-i-solidarne-dziewczyny-sie-bronia/>, dostęp: 01.08.2023
- ² Zeilinger, Irene. tłum. Öundurabur, Elí. Manual for Trainers in Feminist Self-Defense, Garance ASBL, 2020
- ³ Zeilinger, Irene. tłum. Öundurabur, Elí. Manual for Trainers in Feminist Self-Defense, Garance ASBL, 2020
- ⁴ <https://www.who.int/publications/i/item/9789240022256>, <https://rm.coe.int/1680591fd9>, <https://evaw-global-database.unwomen.org/en/countries/europe/iceland?typeofmeasure=1f21c11896d742b595f2521766b2bcf5>, <https://genderdata.worldbank.org/data-stories/overview-of-gender-based-violence/>, <https://www.abs.gov.au/statistics/people/crime-and-justice/personal-safety-australia/latest-release>
- ⁵ https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/gender-based-violence/what-gender-based-violence_en, dostęp: 15.08.2023
- ⁶ <https://www.economicsandpeace.org/reports/>
- ⁷ <https://www.weforum.org/reports/global-gender-gap-report-2021>
- ⁸ <https://www.government.is/topics/human-rights-and-equality/equality/about-gender-equality/>
- ⁹ <https://www.government.is/topics/human-rights-and-equality/equality/about-gender-equality/>
- ¹⁰ Kjaran, JI i Halldórsdóttir, BE. 2022. Epistemic Violence Toward Immigrant Women in Iceland: Silencing, Smothering, and Linguistic Deficit. *Nordic Journal of Migration Research*, 12(3), pp. 346–360. DOI: <https://doi.org/10.33134/njmr.499>
- ¹¹ Flora Tietgen, Randi W. Stebbins i Sue Gollifer, 'When knowing your rights isn't enough in the face of legal and institutional violence: Learning from the reality of immigrant women'
- ¹² <https://hennarrodd.is/>
- ¹³ <https://www.who.int/teams/noncommunicable-diseases/sensory-functions-disability-and-rehabilitation/world-report-on-disability>
- ¹⁴ <https://fel.hi.is/is/rannsoknasetur/fotlunarfraedi>, dostęp: 3.08.2023
- ¹⁵ <https://www.tabu.is/>
- ¹⁶ https://english.hi.is/news/microaggression_towards_people_with_disabilities_as_sexual_beings
- ¹⁷ Hidden People. Stories from foreign workers in Iceland. A report based on collected testimonies from foreign workers in Iceland (Niewidzialni Ludzie – Historie Zagranicznych Pracowników na Islandii. Raport oparty na świadectwach zebranych od zagranicznych pracowników na Islandii), IWW Iceland, December 2021, p. 27, <https://iwwisland.org/full-report/>, raport przetłumaczony z języka angielskiego na islandzki i polski, dostęp: 25.08.2023
- ¹⁸ <https://www.statista.com/statistics/595038/foreign-inhabitants-by-country-of-birth-in-iceland/>, dostęp: 23.08.2023
- ¹⁹ Wojtyńska A., Historia i charakterystyka migracji z Polski do Islandii [w:] *Integracja czy asymilacja? Polscy imigranci w Islandii*, red. M. Budyta-Budzyńska, Scholar, Warszawa 2011.
- ²⁰ Veselaj, Sabit, Cultural adaptation and motivations of Polish workers in Iceland, *Meistaraprófsritgerðir - Félagsvísindasvið* Reykjavík, 2011 <https://skemman.is/handle/1946/8223>
- ²¹ Adda Guðrún Gylfadóttir, Harkvinna og varnarleysi á íslenskum vinnumarkaði: Aðstæður pólsks launafólks á Íslandi, BA, <https://skemman.is/handle/1946/35277>
- ²² Katrín Ólafsdóttir, Annadís Greta Rúdólfsdóttir, "I am not a monster": An affective–discursive analysis of men's perspectives on their engagement in violence against women, *Sage Journal* Volume 33, Issue 1 (2022), <https://doi.org/10.1177/09593535221105341>
- ²³ Ólafsdóttir, K., & Hearn, J. (2023). 'How Did This Happen?': Making Retrospective, Present and Prospective Sense of Intimate Relationships Where Men Have Been Violent. *Feminist Encounters: A Journal of Critical Studies in Culture and Politics*, 7(1), 13. <https://doi.org/10.20897/femenc/12891>

AUTONOMIA.
FUNDACJA